

واکاوی دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در خصوص مشکلات درس تمرین معلمی (کارورزی)

سیدحشمت الله مرتضوی زاده^۱، احمدرضا نصر اصفهانی^۲

تاریخ دریافت: ۹۵/۵/۱۸ پذیرش نهایی: ۹۶/۳/۲۹

چکیده

تمرین معلمی اوج فعالیت‌های تربیت معلم است که موقعیت‌های یادگیری را به فرصت‌هایی برای موفقیت دانشجویان - معلم تبدیل می‌کند. این تحقیق با هدف استنباط دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در خصوص مشکلات درس تمرین معلمی صورت گرفته است. روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است و برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. جامعه و نمونه آماری در این پژوهش یکی است و از روش کل شماری استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از فراوانی، درصد فراوانی و میانگین در سطح آمار توصیفی استفاده شده است. یافته‌ها نشان داد که مهم‌ترین مشکلات درس تمرین معلمی گذراندن تمرین معلمی در مدارس شهری علی‌رغم اشتغال اولیه دانشجویان در مدارس روستایی، فرصت نداشتن مدرسان برای بحث و گفتگو با دانشجویان در مورد نقد و بررسی شیوه‌های تدریس و رفع مشکلات احتمالی، مهارت ناکافی معلمان راهنما در استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های نوین آموزشی و پایین بودن سطح معلومات آنان از تئوری‌های تعلیم و تربیت، روانشناسی رشد و نظریه‌های یادگیری و نداشتن تسلط کافی معلمان راهنما در استفاده از روش‌ها و الگوهای تدریس است.

واژه‌های کلیدی: تمرین معلمی، کارورزی، دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

معلمی هنر، علم و تجربه است. این سه عامل به معلمان توانایی و مهارت در تدریس و انتقال دانش به یادگیرنده را می‌دهد. اهمیت و ضرورت اجرای برنامه‌ی تمرین معلمی برای کسب صلاحیت حرفه‌ای در معلمان تا آن حد است که بدون گذراندن واحدهای مربوط در این زمینه نباید به دانش‌آموختگان مراکز تربیت معلم گواهینامه صلاحیت تدریس بدهند و اداره کلاس‌های درس و تدریس دروس گوناگون را به آنان محول کنند (صافی، ۱۳۸۹). زیرا یادگیری کامل منوط به توسعه آموخته‌ها در سه حیطه شناختی، عاطفی و حرکتی است و دستیابی

۱. عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان، نویسنده مسئول، h.mortazavi@cfu.ac.ir

۲. استاد دانشگاه اصفهان

به سلسله مهارت‌های روانی- حرکتی^۱ وقتی حاصل می‌شود که میان آموخته‌های شناختی و عاطفی تعامل حاصل شود و این تعامل زمانی رخ می‌دهد که شرایط بروز رفتارهای مهارتی و حرکتی فراهم باشد (مشفق آرانی، ۱۳۹۰).

تمرین معلمی به مفهوم عام و کلی آن پیشینه‌ای دیرینه دارد زیرا در طول تاریخ انسان همواره کوشیده است تجارب و یافته‌های خود را به فرزندان و نسل‌های آینده منتقل کند. در واقع در جوامع نخستین، یاد دادن و یادگرفتن به شیوه‌های سنتی و از طریق بازسازی تجارب انجام می‌شد و به این صورت اطلاعات مورد نیاز در عرصه زندگی حفظ می‌گردید و گسترش می‌یافت.

زمانی که کلاس‌ها در مکتب‌خانه‌ها، آتشکده‌ها، کلیساها و مساجد برگزار می‌شد به نوعی فراگیران را آماده می‌کردند تا به دیگران سواد بیاموزند، زیرا در این کلاس‌ها هدف باسواد نمودن فراگیران بود که پس از باسواد شدن و کسب مهارت در خواندن و نوشتن می‌بایست این مهارت را به دیگران بیاموزند. اما به شکل نیمه‌رسمی، اولین بار «برای تربیت معلم در ایران در مدرسه دارالفنون در سال ۱۲۹۰ هجری شمسی، درسی تحت عنوان «اصول تعلیم» در برنامه آن قرار گرفت و اولین برنامه تدریس عملی در دارالفنون اجرا گردید اما درباره اهداف و مراحل اجرایی آن به شکل رسمی مطالعه‌ای انجام نشد. مطالعه تاریخچه تربیت معلم و آثار باقی‌مانده بیانگر توجه اندیشمندان، صاحب‌نظران، برنامه ریزان و کلیه متصدیان تربیت معلم به ضرورت و کارایی برنامه تمرین معلمی است. پس از دارالفنون در سال‌های ۱۳۶۱، ۱۳۶۲ مطالعاتی پیرامون این درس انجام شده است و از سال ۱۳۶۲ تاکنون در مراکز تربیت معلم تدریس این درس اجرایی گردید (مشفق آرانی، ۱۳۹۰). مفهوم جدید کارآموزی در اصل از تمرین معلمی در قرون وسطی گرفته شده است در آن کارگران ماهر (اغلب صنعتگران) افراد جوان را آموزش می‌دادند. در ازای این آموزش، افراد جوان پذیرفتند تا برای مدت معینی برای آموزش به آن‌ها کار کنند و در دانشگاه، معلمان باید تئوری‌ها و مهارت‌ها را بیاموزند.

موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان وابسته به وجود معلمانی است که از توانایی‌های نظری و عملی لازم برخوردار باشند زیرا معلم علاوه بر مسئولیت طراحی، اجرا و ارزشیابی فرایند یاددهی- یادگیری در محیط آموزشی، به عنوان فردی سازنده و فراهم آورنده شرایط و محیط مناسب جهت تسریع در امر آموزش و پرورش

3. Psychomotor

است. بدین روی دانشجو- معلمان در تمرین معلمی، با محیط واقعی یاددهی- یادگیری آشنا می‌شوند، اطلاعات نظری خود را به عمل درمی‌آورند، اعتماد به نفس^۱ لازم را کسب می‌کنند و به‌طور نسبی خودکفا شده و خود را آماده می‌کنند تا بدون اضطراب در کلاس درس تدریس کنند. تمرین معلمی فرصتی برای به دست آوردن تجربه دست‌اول در جهان واقعی کار برای کارآموزان فراهم می‌کند (لی و هوک^۲، ۲۰۱۴). رینگناتن، عبدالکریم و چون^۳ (۲۰۱۲) تمرین معلمی را فرصتی برای دانشجویان می‌دانند تا دانش و تجربه کاری شغل خود را با آموزش دانشگاهی نظارت‌شده و برنامه‌ریزی‌شده در دنیای واقعی محیط کار حرفه‌ای ترکیب می‌کنند و با عناوین مختلفی چون تمرین معلمی، تدریس عملی، تمرین دبیری و کارآموزی، ورزش آموزگاری و دبیری شناخته‌شده است. تمرین معلمی شبیه به یک کار میدانی، تجربه عملی، یادگیری تعاونی و یا یادگیری تجربی است (پزا، جانسون و میلر^۴، ۱۹۸۹).

تمرین معلمی تجارب معنی‌داری است که سرمایه انسانی را توسعه می‌دهد و تجربه‌های یادگیری بهتری را برای کارآموزان فراهم می‌کند (چون و همکاران، ۲۰۱۴). تمرین معلمی نیاز به توجه غیر تبعیض‌آمیز به هر یک از شرکت‌کنندگان دارد (رحادز، ردا و وبر^۵، ۲۰۱۱). تمرین معلمی به سلسله فعالیت‌های کاربردی و سازمان‌یافته‌ای اطلاق می‌شود که جریان آمادگی دانشجو- معلمان را از دوره‌ی آگاهی‌های نظری به مرحله اجرای فعالیت‌های علمی- کاربردی حرفه معلمی تسهیل و ممکن می‌سازد. تمرین معلمی باید با دقت طراحی شود که به دانشجو- معلمان اجازه دهد تا تجربیات وسیعی کسب کنند، عملکردشان را منعکس کنند، تعدادی از استراتژی‌های تدریس را یاد بگیرند و بیاموزند که مشکلات خود را حل کنند (دارجلینگ هامون^۶، جندلر^۷، وایز^۸، ۱۹۹۰). مشکلات شایع در آموزش کارورز یا دانشجو عبارت‌اند از:

الف) فعالیت‌های رقابتی: فعالیت ممکن است به‌صورت یک شغل، کار کلاسی دانشگاهی، فعالیت‌های اجتماعی و یا ورزشی باشد. با این حال، باید جلوی هرگونه فعالیت‌هایی که عملکرد کارورز یا دانشجو - معلم را نقض می‌کند،

-
1. self- confidence
 1. Lee, and Hock
 2. Renganathan, AbdulKarim and Chong
 3. Pauze, Johnson, & Miller
 4. Rhoads, Radu, & Weber
 5. Linda Darling-Hammond
 6. Gendler
 7. Wise

گرفته شود و یا بلافاصله دوره آموزش تمرین معلمی دانشجویان، اصلاح شود. کارورز یا دانشجو- معلم باید مسئولیت اصلی مواجهه با دانش آموزان، والدین آنها، معلمان همکار و مدرسه را بر عهده داشته باشد.

ب) ظاهر: نقش آموزش، یک نقش حرفه‌ای است که از ایفاکننده این نقش، بهداشت شخصی مناسب و پوشش متناسب انتظار می‌رود.

ج) درک نکردن وظایفی که اساس آموزش هستند. فهرست بخشی از این مشکلات عبارت‌اند از:

- ناتوانی در حفظ نظم و انضباط / کنترل کلاس درس
- پایین بودن انگیزه دانش آموز
- سازمان‌دهی نامناسب
- برنامه‌ریزی ناقص
- مدیریت نادرست در استفاده از زمان
- تسلط نداشتن بر موضوع
- رفتار غیراخلاقی

هنگامی که یک مشکل شناسایی شده است، کارورز، معلم همکار و استاد راهنما باید در جهت جبران آن با یکدیگر همکاری کنند. درنهایت، معلم آینده، مسئول رفتارش است و ارزیابی نهایی باید منعکس‌کننده تمام مشکلاتی باشد که همچنان ادامه دارند (رحادز، ردا و وبر، ۲۰۱۱).

بدون تردید اگر در دانشگاه فرهنگیان مهارت‌های تدریس مورد تمرین‌های مکرر قرار نگیرند و مطالب تئوری با تجربه‌های شخصی درنیامیزد، دانشجو- معلمان هرگز به مرحله مهارت نسبی برای تدریس و کلاس داری نخواهند رسید. تمرین معلمی تدبیری است که برای حصول اطمینان از جریان آمادگی، در دوره انتقال از نظر به عمل اتخاذ شده است. دانشجو- معلمان ضمن گذر فعال و مراقبت شده از این مراحل، می‌توانند دانش‌های نظری و اندوخته‌های آموزش خود را با اطمینان و شیوه ماهرانه در میدان کلاس درس و آزمایشگاه مورد استفاده قرار دهند (مشفق آرانی، ۱۳۹۰).

هدف نهایی تمرین معلمی؛ تقویت حسی اعتمادبه‌نفس، صلاحیت‌ها و توانایی‌های حرفه‌ای در دانشجو- معلمان به‌منظور قبول وظایف و مسئولیت آموزش و پرورش دانش آموزان در کلاس درس است (مشفق آرانی، ۱۳۹۰).

دانشجو پس از گذراندن این درس در دونیم سال تحصیلی نسبت به محیط واقعی و شرایط آموزشی حرفه

خویش، انطباق برنامه آموزشی با نیازها و استعدادهای دانش آموزان، برقراری ارتباط مؤثر و مفید با آنان، مدیریت کلاس درس و به‌طور کلی کسب مهارت‌های موردنیاز حرفه معلمی شناخت پیدا می‌کند. علاقه‌مند شدن به حرفه معلمی و پیدا کردن نگرش مثبت به آن، مهم‌ترین هدف درس تمرین معلمی است. تمرین معلمی باید به‌گونه‌ای اجرا شود که وقتی دانشجویان فارغ التحصیل می‌شوند، خط مشی‌های حرفه‌ای و مهارت‌های کاری خود را به‌خوبی یاد گرفته باشند و به‌راحتی بتوانند سازمان‌دهی و مدیریت کلاس را بر عهده بگیرند. برخی از معلمان تازه‌کار، نگران هستند که چگونه قادر خواهند بود در عین این‌که با شاگردان خود روابط صمیمانه برقرار کنند، بتوانند کلاس درس را کنترل کنند. بنابراین تا زمانی که معلمان نتوانند کلاس درس خود را به‌طور مطلوب اداره کنند نمی‌توان انتظار داشت که یادگیری اثربخش صورت گیرد (مرتضوی زاده، ۱۳۹۴). مطالعات مختلف نشان می‌دهد که هر دو گروه معلمان باتجربه و معلمانی که به‌تازگی فارغ‌التحصیل شدند، معتقدند تجربیات کسب‌شده در تمرین معلمی به‌عنوان یکی از قدرتمندترین اجزاء و حتی قدرتمندترین جزء آماده‌سازی معلم هستند (ویلسون و فرینی ماندی، ۲۰۰۲). در طول دوره تمرین معلمی، معلمان آینده، فرصتی برای توسعه نگرش‌ها و گسترش شیوه‌های آموزشی خود را دارند باوجود اهمیت این دوره در پیشرفت معلمان، تحقیقات کمی درزمینه تجربیات تمرین معلمی دانشجویان - معلمان در رشته‌های مختلف انجام گرفته است (گیبلهاوسو و بومن، ۲۰۰۲).

مارتین و ویلکرسون (۲۰۰۶) با مطالعه بر روی ۱۳۲ دانشجوی حسابداری در دانشگاه نیک فارست دریافتند که کارورزان پذیرفته‌اند، تمرین معلمی درکی قوی از کارهای قبلی و آتی برای دانشجویان فراهم می‌سازد. آن‌ها به بینش جدیدی در درس‌هایشان دست یافتند و فهم خود را از مفاهیم اصلاح‌کرده‌اند. آن‌ها همچنین کشف نموده‌اند که دانشجویان موافق بودند که تجارب تمرین معلمی سبب شد تا آن‌ها ارزش بهتری برای رشته حسابداری و تجارت خود قایل شوند. در کلاس‌های دانشگاه فرهنگیان نمی‌توان تمام اطلاعات و دانش لازم را در اختیار دانشجویان - معلمان قرارداد. بنابراین وقتی دانشجویان - معلمان برای اجرای تمرین معلمی وارد مدارس می‌شوند با مشکلات و سؤال‌های متعددی روبه‌رو می‌شوند و در تمرین معلمی باید موقعیت‌هایی فراهم شود تا دانشجویان بتوانند تا حدودی در این موقعیت‌ها پاسخ سؤال‌های خود را پیدا کنند.

-
1. Wilson, Floden & Ferrini-Mundy
 2. Giebelhaus & Bowman
 3. Martin & Wilkerson

آنچه مهم است وجود معلمانی باتجربه و باصلاحیت و مدیرانی توانمند در مدارس است تا با همفکری و همکاری با یکدیگر و با مدرسان درس تمرین معلمی، به سؤال‌های بی‌شمار دانشجو-معلمان پاسخ روشنی دهند، مشکلات آموزشی و تربیتی آن‌ها را حل کنند، تا از این رهگذر آنان آمادگی نسبی خود را برای احراز شغل معلمی به دست آورند. اما دیده‌شده است به دلایل متعدد که در این پژوهش موردبررسی قرار داده شده است، مدیران و معلمان راهنما همکاری لازم را با دانشجو-معلمان ندارند و درس تمرین معلمی به‌عنوان زنگ تفریح برای دانشجو-معلمان تلقی می‌شود. درحالی‌که تمرین معلمی مکمل فعالیت‌های یاددهی-یادگیری در دانشگاه فرهنگیان است و موفقیت دانشجو معلمان به کیفیت اجرای این درس بستگی دارد. برنامه‌های موجود تمرین معلمی به ارزشیابی و آماده‌سازی داوطلبان برای به‌کارگیری ابزارهای ارزشیابی خاص توجه زیادی نمی‌کنند. آن‌ها کمک موردنیاز برای مرحله حساس انتقال از دانشجویی به معلمی را فراهم نمی‌کنند. آن‌ها مهارت خود-ارزیابی را پرورش نمی‌دهند. وجود عوامل دیگری که خارج از کنترل دانشجو-معلمان هستند ارزیابی عادلانه را در مورد این‌که آیا وی مهارت‌های تدریس خوب را کسب کرده است یا نه، بسیار مشکل می‌کند. علاوه بر آن برنامه‌ی تمرین معلمی تدریس در صورتی از برنامه‌های موجود متفاوت خواهد بود که کارورزان:

۱- با تدریس عملی و مدل‌سازی کردن یاد بگیرند.

۲- به تدریج مسئولیت اداره کلاس را به عهده بگیرند.

۳- توسط معلمان ارشد، به‌صورت منظم راهنمایی و نظارت شوند.

۴- محدوده مشخصی از تجربیات را عهده‌دار شوند (دارجلینگ هامون، چند لر و وایی، ۱، ۱۹۹۰).

در بسیاری از دانشگاه‌های مالزی توافق عمومی وجود دارد که تمرین معلمی به آمادگی فارغ‌التحصیلان برای ورود به بازار کار کمک خواهد کرد. با توجه به اهمیت آن، تمرین معلمی بخشی از برنامه درسی با مقدار مشخصی از واحد اختصاص داده شده است. برنامه‌های تمرین معلمی معمولاً بین سه تا شش ماه اجرا می‌شود (چون، بینت، شین و یین، ۲، ۲۰۱۴).

1. Darling-Hammond, Gendler, & Wise

2. Cheong, binti, Shen, & Yen

در بررسی سوابق پژوهشی مربوط به تمرین معلمی در داخل و خارج کشور، تحقیقی که به طور مستقیم به بررسی مشکلات درس تمرین معلمی در دانشگاه فرهنگیان پرداخته باشد به چشم نمی خورد. اما برخی از پژوهشگران در تحقیق مربوط به تربیت معلم به مشکلات درس تمرین معلمی اشاره کرده اند.

لیاقتدار (۱۳۸۰) در بررسی شیوه های کنونی تمرین معلمی در برنامه تربیت معلم نشان داد که رویه ی کنونی تمرین معلمی نه تنها اثربخش و سازنده نیست بلکه آن یکی از عوامل دلسردی دانشجومعلمان به شمار می رود و از مهم ترین مشکلات آن به عدم همکاری معلمان راهنما و مدارس مجری اشاره نموده اند. مشفق آرانی (۱۳۹۰) یکی از مشکلات تمرین معلمی را عدم تمایل معلمان راهنما از ورود دانشجو معلمان به کلاس خود می داند. موسی پور (۱۳۹۳) معتقد است در حال حاضر ضرورت بازنگری برنامه درسی تربیت معلم به خصوص برنامه کارورزی و انطباق شایستگی های حرفه ای معلمان در سطح ملی مورد تاکید است. همچنین در ارتباط با فضای آموزشی مدارس که با مشکلات و موانع فیزیکی مرتبط است؛ طباعیان، حبیب، عابدی (۱۳۹۰) در تحقیق خود نشان دادند که فعالیت های آموزشی و پرورشی مدرسه بایستی در فضاهای مناسب و دارای ابعاد استاندارد و بر اساس نیازها و علایق دانش آموزان انجام پذیرد تا معلم در تدریس و شاگرد در یادگیری، احساس رغبت و انگیزه نموده و از فعالیت خود لذت ببرند.

بیان مساله

پرسش های پژوهش شامل چهار سوال ذیل هستند:

- ۱) مهم ترین موانع و مشکلات آموزشی درس تمرین معلمی کدامند؟
- ۲) مهم ترین موانع و مشکلات نگرشی درس تمرین معلمی کدامند؟
- ۳) مهم ترین موانع و مشکلات ساختاری درس تمرین معلمی کدامند؟
- ۴) مهم ترین موانع و مشکلات فیزیکی درس تمرین معلمی کدامند؟

روش پژوهش

این پژوهش به روش توصیفی- پیمایشی و با تأکید بر روش دلفی ۱ انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش دلفی که از طریق آن، پرسشنامه تهیه شد؛ استفاده شده است. در مرحله اول با توجه به دیدگاه‌های دانشجویان درس تمرین معلمی و مشکلات بیان شده از طرف آنان (۳۸) رویداد به‌عنوان مجموعه‌ای از سؤال‌ها مشخص شد و به‌منظور دریافت نظرات به آن‌ها ارائه گردید. با توجه به پاسخ‌های به‌دست‌آمده، به چهار دسته‌ی؛ آموزشی، نگرشی، ساختاری و فیزیکی تقسیم شدند و بر این اساس پرسشنامه‌ای در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت تهیه شد، سپس پرسشنامه در اختیار افراد قرار گرفت تا به‌طور مستقل به آن‌ها پاسخ دهند. پس از گردآوری داده‌ها در مرحله قبل، پاسخ‌های آن‌ها امتیازبندی و رتبه‌بندی شد و نتیجه به آن‌ها داده شد تا ضمن توجه به درجه‌بندی و امتیازبندی، مجدداً به سؤال‌های پرسشنامه پاسخ دهند و از آن‌ها درخواست شد تا در صورتی که نظرشان با رتبه‌بندی به‌دست‌آمده مطابقت ندارد نسبت به تعدیل آن‌ها اقدام کنند. در مرحله پایانی، پس از اخذ پاسخ‌های داده‌شده از جانب دانشجویان رتبه‌بندی و امتیازبندی نهایی صورت گرفت که ۱۸ مورد امتیازی به دست نیاوردند بر اساس آن به یک توافق از نقطه‌نظر تشخیص مسائل یادشده دست یافتیم.

جامعه و نمونه آماری در این پژوهش یکی است و از روش کل شماری استفاده شده است. بدین‌صورت که کلیه دانشجویان رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان یاسوج مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ جامعه و نمونه بود. همچنین داده‌های پژوهش در سطح آمار توصیفی با استفاده از فراوانی و درصد فراوانی و میانگین به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و رتبه‌بندی و تعیین اولویت مشکلات پرداخته شد.

یافته‌ها

یافته‌های تحقیق نشان داد که تمرین معلمی مشکلات اساسی دارد که بر این اساس، به چهار بخش نگرشی، ساختاری، آموزشی و فیزیکی تقسیم می‌شوند. باید توجه داشت که این تقسیم‌بندی برای درک بهتر مشکلات است و واقعیت امر این است که موارد ذکر شده به‌صورت یک کل یکپارچه در کیفیت درس تمرین معلمی تأثیرگذار هستند و از همدیگر تفکیک‌پذیر نیستند زیرا این مشکلات آثار متقابل بر روی یکدیگر دارند. در پژوهش حاضر نتایج نظرخواهی از دانشجویان تمرین معلمی جمع‌آوری و رتبه هر سؤال در گروه خود و در کل سؤالات مشخص گردید.

1. Delphi

جدول ۱. رتبه‌بندی مشکلات آموزشی

رتبه در کل	میانگین	درصد فراوانی	فراوانی	رتبه در مشکلات آموزشی	ردیف
۳	۴/۷۱	۹۵	۱۹۰	معلمان راهنما، مهارت کافی برای استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های نوین آموزشی را ندارند.	۱
۵	۴/۶۵	۹۱	۱۸۲	معلمان راهنما از روش‌ها و الگوهای جدید تدریس استفاده نمی‌کنند و همچنان از روش‌های سنتی تدریس استفاده می‌کنند.	۲
۶	۴/۵۸	۹۹	۱۹۸	معلمان راهنما، دانشجویان را در تهیه طرح درس یاری نمی‌کنند.	۳
۶	۴/۵۸	۹۹	۱۹۸	بین تئوری‌ها و آموخته‌های دانشجویان با عملکرد معلمان راهنما تفاوت زیادی وجود دارد.	۴
۸	۴/۴۰	۹۰	۱۸۰	معلمان راهنما، دانشجویان را با نحوه کلاس داری آشنا نمی‌کنند.	۵
۹	۴/۲۳	۹۲	۱۸۴	در روز کارورزی، معلمان راهنما بیشتر دروسی مانند، املا، انشا و ورزش را در برنامه کلاس خود و نمی‌توانند تدریس تمام دروس را تجربه کنند.	۶
۱۴	۳/۷۷	۹۸	۱۹۶	معلمان راهنما از روش‌های صحیح برقراری ارتباط با دانش آموزان، اطلاعات اندکی دارند.	۷

جدول ۱ رتبه‌بندی مشکلات آموزشی را نشان می‌دهد. با توجه به جدول فوق بیش‌ترین میانگین در میان مشکلات آموزشی به مؤلفه "مهارت ناکافی معلمان راهنما در استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های نوین آموزشی" با میانگین ۴/۷۱ و کم‌ترین مقدار میانگین مربوط مؤلفه "معلمان راهنما از روش‌های صحیح برقراری ارتباط با دانش آموزان، اطلاعات اندکی دارند" با میانگین ۳/۷۷ می‌باشد. نتایج به دست آمده از این جدول حاکی است که بیش‌ترین مشکلات آموزشی به "مهارت ناکافی معلمان راهنما در استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های نوین آموزشی" بر می‌گردد.

جدول ۲. رتبه‌بندی مشکلات نگرشی

رتبه در کل	میانگین	درصد فراوانی	فراوانی	رتبه در مشکلات نگرشی	ردیف
۷	۴/۵	۹۷	۱۹۴	معلم راهنما یا از تدریس در حضور ما خودداری می‌کند و یا در صورت تدریس، تصنعی رفتار می‌کند.	۱
۱۰	۴/۱۲	۹۸	۱۹۶	کادر اداری، دانشجویان را از فعالیت‌های دفاتر مختلف مدرسه آگاه نمی‌کنند.	۲
۱۲	۳/۹۰	۱۰۰	۲۰۰	فضای روانی در مدرسه جهت بحث و گفتگو بین معلمان راهنما، مدرس و دانشجویان مناسب نیست.	۳
۱۶	۳/۵۹	۹۴	۱۸۸	معلمان راهنما از دانشجویان فقط در تصحیح اوراق و پرسش و پاسخ از دانش آموزان استفاده می‌کنند.	۴

جدول ۲ مشکلات نگرشی را نشان می‌دهد. باتوجه به جدول فوق بیش‌ترین میانگین در میان مشکلات نگرشی به مؤلفه "تدریس نکردن معلمان راهنما در حضور دانشجویان" با میانگین ۴/۵ و کم‌ترین مقدار میانگین به مؤلفه "معلمان راهنما از دانشجویان فقط در تصحیح اوراق و پرسش و پاسخ از دانش آموزان استفاده می‌کنند" با میانگین ۳/۵۹ مربوط می‌شود. نتایج به دست آمده از این جدول حاکی است که بیش‌ترین مشکلات آموزشی به "تدریس نکردن معلمان راهنما در حضور دانشجویان" بر می‌گردد.

جدول ۳. رتبه‌بندی مشکلات ساختاری

ردیف	رتبه در مشکلات ساختاری	فراوانی	درصد فراوانی	میانگین	رتبه درکل
۱	گذراندن تمرین معلمی در مدارس شهری متناسب با شرایط کاری دانشجویان در آینده نیست.	۲۰۰	۱۰۰	۴/۸۲	۱
۲	مدرسان فرصت کافی برای حضور در مدرسه، بحث و گفتگو با دانشجویان و رفع اشکالات آن‌ها را ندارند.	۲۰۰	۱۰۰	۴/۷۹	۲
۳	معلمان راهنما از تئوری‌های تعلیم و تربیت، روانشناسی رشد و نظریه‌های یادگیری، اطلاعات کافی ندارند.	۱۷۸	۸۹	۴/۶۶	۴
۴	دانشگاه فرهنگیان، وسیله ایاب و ذهاب دانشجویان را فراهم نمی‌کند.	۱۹۴	۹۷	۴/۵	۷
۵	ارتباط دوره‌ها و مراحل اجرایی تمرین معلمی با نیازمندی‌های دانشجویان امروز ضعیف است.	۲۰۰	۱۰۰	۴/۷۹	۱۳
۶	مدیران و معلمان راهنما از اهداف درس تمرین معلمی آگاهی چندانی ندارند.	۱۹۲	۹۶	۴/۶۶	۱۸

جدول ۳ مشکلات ساختاری نشان می‌دهد. باتوجه به جدول فوق بیش‌ترین میانگین در میان مشکلات ساختاری به مؤلفه "گذراندن تمرین معلمی در مدارس شهری متناسب با شرایط کاری دانشجویان در آینده نیست" با میانگین ۴/۸۲ و کم‌ترین مقدار میانگین به مؤلفه "مدیران و معلمان راهنما از اهداف درس تمرین معلمی آگاهی چندانی ندارند" با میانگین ۴/۶۶ مربوط می‌شود. نتایج به دست آمده از این جدول حاکی است که بیش‌ترین مشکلات آموزشی به "گذراندن تمرین معلمی در مدارس شهری متناسب با شرایط کاری دانشجویان در آینده نیست" بر می‌گردد.

جدول ۴. رتبه‌بندی مشکلات فیزیکی

رتبه در کل	میانگین	درصد فراوانی	فراوانی	رتبه در مشکلات فیزیکی	ردیف
۱۱	۴/۰۳	۸۸	۱۷۶	فضای کلاس درس جهت اجرای روش‌های فعال تدریس مناسب نیست.	۱
۱۵	۳/۶۲	۱۰۰	۲۰۰	ساختار فیزیکی کلاس‌ها در مدارس برای انجام فعالیت‌های گروهی مناسب نیست.	۲
۱۷	۳/۵۱	۹۴	۱۸۸	ساختار فیزیکی مدارس برای شادی و تفریح دانش‌آموزان مناسب نیست.	۳

جدول ۴ مشکلات فیزیکی را نشان می‌دهد. باتوجه به جدول فوق بیش‌ترین میانگین در میان مشکلات فیزیکی به مؤلفه "نامناسب بودن فضای کلاس درس جهت اجرای روش‌های فعال تدریس" با میانگین ۴/۰۳ و کم‌ترین مقدار میانگین به مؤلفه "نامناسب بودن ساختار فیزیکی مدارس برای شادی و تفریح دانش‌آموزان" با میانگین ۳/۵۱ مربوط می‌شود. نتایج به دست آمده از این جدول حاکی است که بیش‌ترین مشکلات آموزشی به "نامناسب بودن فضای کلاس درس جهت اجرای روش‌های فعال تدریس" بر می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف، شناسایی دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در خصوص مشکلات درس تمرین معلمی صورت گرفته است. نتایج پژوهش نشان داده است که از نظر دانشجو-معلمان؛ مشکلات درس تمرین معلمی به چهار دسته‌ی آموزشی، نگرشی، ساختاری و فیزیکی تقسیم شده است. در رتبه‌بندی مشکلات آموزشی، مهارت ناکافی معلمان در استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های نوین آموزشی با میانگین ۴/۷۱ مهم‌ترین مشکل تشخیص داده شده است. این بدان معناست که معلمان راهنما از رسانه‌ها و فناوری‌های نوین آموزشی آگاهی چندانی ندارند. در این زمینه باید اذعان نمود که معلمان راهنما در مدارس شهری دارای سوابق کاری بالا هستند و مهارت کافی برای استفاده از رسانه‌های نوین را ندارند. از آن جاکه استفاده از رسانه‌ها، یادگیری را تسهیل و تسریع می‌کنند (شعبانی، ۱۳۹۰) باید تدابیری اندیشیده شود تا معلمان در تدریس خود از این رسانه‌ها استفاده نمایند.

در رتبه‌بندی مشکلات نگرشی، تدریس نکردن معلمان راهنما در حضور دانشجویان با میانگین ۴/۵ مهم‌ترین مشکل عنوان شد. در این زمینه معلمان راهنما از طرفی تصور می‌کنند که اطلاعات آن‌ها کهنه‌شده و به‌روز

نیستند و از طرف دیگر اطلاعات و دانسته‌های دانشجویان به‌روز بوده و آن‌ها از روش‌های نوین آموزشی آگاهی بیش‌تری دارند لذا اصرار می‌کردند که در درس تمرین معلمی، دانشجویان تدریس کنند. در صورتی‌که؛ وقتی معلمان راهنما در حضور دانشجویان تدریس کنند، دانشجویان به تفاوت بین چگونگی تدریس خود و تدریس معلمان پی می‌برند و از تجربیات معلمان راهنما استفاده می‌کنند. این نتیجه با نتایج تحقیقات لیاقت‌دار (۱۳۸۰) و مشفق (۱۳۹۰) همسوست.

در مطالعه‌ای که گروسمن و همکاران^۱ (۲۰۰۰) بر روی ده معلم فعال انجام دادند، با استفاده از مصاحبه و مشاهدات کلاسی درصدد برآمدند که تعیین کنند چگونه معلمان در طول سه سال اول تدریستان (شامل دوره دانشجوی- معلمی) از عقایدشان در تدریس بهره جستند. بعضی از دانشجوی- معلمان کارورز در کلاس‌هایی قرارداد شدند که معلم همکارشان دارای عقایدی مشابه با آنان بود و گروهی نیز در کلاس‌هایی قرار گرفتند که معلمان همکارشان دارای عقاید کاملاً متفاوتی با آن‌ها بود. وقتی‌که به آن‌ها فرصت داده شد تا تدریس خود را نشان دهند، دانشجوی- معلمان در هر دو موقعیت فوق توانستند دانش‌آموزی و سبک شخصی تدریستان را مستقل از معلم همکار خود توسعه دهند.

اجرای تمرین معلمی در مدارس شهری با میانگین ۴/۸۲ مهم‌ترین مشکل ساختاری بیان شد. این نشان می‌دهد که دانشجویان تمایل دارند تمرین معلمی در مدارس روستایی اجرا شود زیرا روشن است که سال‌های نخست تدریس آن‌ها در مدارس روستایی است که شباهتی با مدارس شهری ندارند. بنابراین باید حداقل یک‌ترم درس تمرین معلمی در مدارس روستایی اجرا شود تا بدین طریق دانشجویان با وضعیت این کلاس‌ها آشنا شده و خود را برای تدریس در کلاس‌های روستایی و چندپایه آماده کنند. این نتیجه با نتیجه تحقیق رینگاتن (۲۰۰۷) همسوست. رینگاتن (۲۰۰۷) به‌منظور درک عمیق‌تر تجارب تمرین معلمی دانشجویان، یک مطالعه کیفی بر اساس روش تحلیل محتوا در طی یک دوره ۵ ساله در میان ۳۴۵ نفر از کارورزان کسب‌وکار یک دانشگاه در کالیفرنیا انجام داد. او دریافت که وظایف روشن، ارتباطات و انتظارات شفاف درباره تکالیف چالش‌برانگیز می‌تواند به بهبود تجربه کارآموزی دانشجویان را کمک کند. یعنی این که تمرین معلمی در مدارس اجرا شود که با مدرسی که دانشجویان سال‌های اولیه مشغول به کار خواهند شد، شباهت داشته باشد.

¹. Grossman and colleagues

نامناسب بودن فضای فیزیکی کلاس‌ها در مدارس شهری جهت اجرای روش‌های جدید تدریس با میانگین ۴/۰۳ مهم‌ترین مشکل فیزیکی عنوان شد. تعداد دانش‌آموزی در اغلب این کلاس‌ها بیش از ۳۵ نفر است و به صورت سنتی، پشت سر هم نشسته‌اند. لذا دانش‌آموزان نمی‌توانند به صورت دایره‌ای یا نیم دایره‌ای و در تعامل با همدیگر در یک گروه قرار گیرند. این وضعیت برای اجرای روش‌های فعال تدریس، مناسب نیست. این نتیجه با پژوهش طباعیان، حبیب، عابدی (۱۳۹۰) همسوست.

محدودیت‌ها و پیشنهادها

با توجه به این که این پژوهش روی یک گروه از دانشجویان در شهرستان یاسوج انجام شده است و جامعه و نمونه یکسان بوده است بنابراین باید در تعمیم نتایج احتیاط کرد. به دست اندرکاران دانشگاه فرهنگیان و آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود: برنامه‌ریزی جهت اجرای مراحل تمرین معلمی یا کارورزی در مردادماه هر سال با حضور مدرسان واجد شرایط، رؤسای پردیس‌ها، مدیر کل آموزش و پرورش استان و همچنین نماینده آموزش و پرورش شهرستان تشکیل گردد و هماهنگی لازم جهت اجرای مؤثر تمرین معلمی صورت گیرد. بخش عمده‌ای از فرآیند تمرین معلمی باید شامل ملاقات هفتگی بین استاد راهنما، معلم همکار و کارورز باشد. همچنین مدارس مجری تمرین معلمی باید ترکیبی از مدارس عادی (شهری یا تک‌پایه) و روستایی (چندپایه) باشد. معلمان راهنما برنامه کلاسی خود را به گونه‌ای تنظیم کنند که حداقل هر ماه یک‌بار متناسب با نیاز دانشجویان تغییر یابد و در روز تمرین معلمی دانشجو- معلمان با روش‌های تدریس دروس مختلف آشنا شوند. برای کادر اداری و آموزشی مدارس حق‌الزحمه‌ای به تناسب تعداد دانشجویان اختصاص داده شود و در صورت امکان وسیله ایاب و ذهاب در روزهای تمرین معلمی برای دانشجو- معلمان تهیه شود. در روز تمرین معلمی حداقل یک ساعت از برنامه‌های کاری معلمان جهت بحث و گفتگو میان دانشجویان، معلمان راهنما و مدیر مدرسه اختصاص داده شود تا از این رهگذر اشکالات احتمالی دانشجویان برطرف شود. کادر اداری مدارس تمرین معلمی دانشجویان را از فعالیت‌ها و امور جاری مدرسه مانند فعالیت‌های دفتری (دفتر اندیکاتور، دفتر آمار و غیره آگاه نمایند. چون ممکن است دانشجو- معلمان در سال‌های اول کاری خود مدیر آموزگار شوند و هم‌زمان کار تدریس و اداره مدرسه را به عهده داشته باشند لذا باید از روند فعالیت‌های جاری مدرسه آگاه شوند.

منابع

- رووف، علی . (۱۳۸۹). تربیت‌معلم و تمرین معلمی. تهران: انتشارات فاطمی.
- شعبانی، حسن . (۱۳۹۰). مهارت‌های آموزشی و پرورشی. تهران: انتشارات سمت.
- صافی، احمد . (۱۳۸۹). سیمای معلم. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- طبائیان، مرضیه، حبیب، فرح و عابدی، احمد. (۱۳۹۰). دیدگاه دانش آموزان دبیرستان‌های مطلوب و نامطلوب نسبت به رنگ فضای آموزشی و راه‌های بهبود کیفیت فضای تحصیلی. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۳۸(۹)، ۹۳-۱۰۶.
- لیاقتدار، جواد. (۱۳۸۰). وضعیت آموزش عملی معلمان در ایران. فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، ۱۴، ۱۵-۳۰.
- مرتضوی زاده، سید حشمت اله . (۱۳۹۴). راهنمای تدریس (الگوها، روش‌ها و مهارت‌های تدریس). تهران: انتشارات عابد. چاپ ششم.
- مشفق آرنای، علی . (۱۳۹۰). راهنمای تمرین معلمی. تهران: انتشارات مدرسه.
- موسی پور، نعمت‌الله، احمدی، آمنه . (۱۳۹۳). طراحی کلان برنامه درسی تربیت معلم ایران، دانشگاه فرهنگیان، تهران.
- Beck, C., & Kosnik, C. (2002). Components of a good practicum placement: Student-teacher perceptions. *Teacher Education Quarterly*, 29(2), 81-98.
- Cheong, A. L. H., binti Yahya, N., Shen, Q. L., & Yen, A. Y. (2014). Internship experience: An in-depth interview among interns at a business school of a Malaysian private higher learning institution. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 123, 333-343.
- Darling-Hammond, L. (1990). The Teaching Internship. *Practical Preparation for a Licensed Profession*. The Rand Corporation, 1700 Main St., PO Box 2138, Santa Monica, CA 90406-2138.
- Giebelhaus, C. R., & Bowman, C. L. (2002). Teaching mentors: Is it worth the effort? *The Journal of Educational Research*, 95(4), 246-254.
- Grossman, P. L., Valencia, S. W., Evans, K., Thompson, C., Martin, S., & Place, N. (2000). Transitions into teaching: Learning to teach writing in teacher education and beyond. *Journal of Literacy Research*, 32(4), 631-662.
- Martin, D. R., & Wilkerson Jr, J. E. (2006). An examination of the impact of accounting internships. *The Accounting Educators' Journal*, 16.
- Pauzé, E. F., Johnson, W. A., & Miller, J. L. (1989). Internship strategy for hospitality management programs. *Hospitality Education and Research Journal*, 13(3), 301-307.
- Renganathan, S., Ambri Bin Abdul Karim, Z., & Su Li, C.(2012). Students' perception of industrial internship programme. *Education+ Training*, 54(2/3), 180-191.
- Rhoads, K., Radu, I., & Weber, K. (2011). The teacher internship experiences of prospective high school mathematics teachers. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 9(4), 999-1022
- Wilson, S. M., Floden, R. E., & Ferrini-Mundy, J. (2002). Teacher preparation research an insider's view from the outside. *Journal of teacher education*, 53(3), 190-204.

Students' Assessment of Internship (Teaching Practice) Course Problems:

The Farhangian University Students' Perspective

Sayyed Heshmatollah Mortazavizadeh¹, Ahmad Reza Nasr Isfahani²

Abstract

Internship is the apex of teacher training which converts learning situations into opportunities for the student-teacher's success. The present paper aims at identifying the problems concerning the internship (teaching practice) course in Farhangian University and finding appropriate solutions to overcome them. This is with a view to improve the quality of the internship course in order to ease the student teachers entrance into the profession of teaching. Questionnaires were used to collect data for the present descriptive research. The participants in the research are the same as the whole statistical population. For data analysis, frequency and frequency percentage in descriptive statistics are used. Findings show that the most important problems regarding the internship course are: observing teachers in urban schools while having their initial employment in rural ones, teachers' lack of time for discussion with the students on reviewing and criticizing teaching methods and on overcoming the potential problems of school, teachers' insufficient skills in using media and new educational technologies, school teachers' low understanding of the educational theories, developmental psychology, and learning theories, and finally school teachers' insufficient mastering on using appropriate teaching methods and models.

Keywords: internship, teaching practice, Farhangian University

1. Professor, Isfahan University, Corresponding author, h.mortazavi@cfu.ac.ir

2. Faculty Member of Farhangian University